

Ameriški vojaki aretirani v Manili

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENTGLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNICE
JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Združene države (izven Chicago) in Kanado \$6.00 na leto, \$3.00 za pol leta, \$1.50 za četrti letar; za Chicago in okolice Cook Co. \$7.50 za leto, \$3.75 za pol leta; za inosestavne \$6.00.

Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year, Chicago and Cook County \$7.50 per year, foreign countries \$6.00 per year.

Cena glasov po dogovoru. Rokopisi dopisov in nenaročenih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črlice, povesti, drama, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložila poštino.

Advertising rates on agreement. Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s tiskom:

PROSVETA

2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

188

Datum v oklepaju na primer (January 31, 1946), poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom potekla naročnina. Ponovite jo pravčasno, da se vam list ne ustavi.

"Stanje Unije" in reakcija

V smislu zvezne ustave mora predsednik Združenih držav v začetku vsakega leta poročati kongresu o "stanju Unije" in mu predložiti vladni proračun za prihodnje fiskalno leto, ki se prične s 1. julijem. Zadnje dni je tudi predsednik Truman izvršil to nalogo in kongresu podal svoje prvo poročilo te vrste. Poslanica, ki je obenem združena s proračunom, je debela knjiga—čez 900 strani.

"Stanje Unije" je danes precej razburkano. Unijo pretresata dva mogočna stavkovna valova, eden viden, drugi neviden. Vidne so velike delavske stavke za večji kos kruha, povsem nevidne, toda nič manj občutljive so pa stavke "free enterprizerjev", s katerimi namenoma drže izdelane produkte od trga, v skladiščih, da tako prisilijo OPA, da jim dovoli zvišanje cen. Posebno je ta stavka občutljiva v tekstilni, nogavičarski in oblacični industriji. Vsi tedi je danes težje dobiti novo obleko, srajce, spodnje perilo, rjuhe, nogavice (posebno ženske) in podobno kot med vojno. Enako je tudi z marsikakšno drugo potrebiščino.

V svoji poslanici o stanju Unije predsednik te stavke "free enterprizerjev" proti konzumentom ne omenja. Zahteva pa podaljšanje zakona za kontrolo cen za eno leto—do konca junija 1947. Ta zahteva je na mestu in podaljšanje tega zakona je zelo potrebno. Edino s tem podaljšanjem kontrole cen, ki je potrebno ne samo za eno leto, marveč toliko časa, dokler ne bo na trgu dovolj vseh potrebiščin—edino s tem bo mogoče razbiti to stavko kapitalistov proti konzumentom.

V tej poslanici predsednik ponavlja skoraj iste točke kot jih je pred nekaj tedni podal v svojem radijskem govoru, v katerem je apeliral na ameriško ljudstvo, naj pritiskne na kongres, da sprejme potrebno zakonodajo. V tem programu so tudi točke, za katere se bosi delavstvo in katere lahko podpiše vsak socialist. V glavnem so te točke: 1) sprejetje zakonodaje za polno uposlitev; 2) izboljšanje brezposelnostne podpore; 3) izboljšanje splošne minimalne plače od 45 do 65 in v par letih do 75 centov na uro; 4) sprejetje zakona za splošno in obvezno bolniško in medicinsko zavarovanje; 5) sprejetje zakona za odpravo diskriminacije pri delu (fair employment practices).

Vse te točke so v pralanci in še marsikaj drugega. Ampak po vseh videzih bi bil predsednik z njo prav toliko dosegel, ako bi jo bil naslovil Eskimom v večno ledeni Alaski, kot pa bo z njo dosegel v tem kongresu. To vsaj, kar se tiče socialnega ali "newdealskega" dela te poslanice.

Ironija vseh ironij je namreč v tem, da se v senatu že več kot teden dni vrši "filibuster" ali obstrukcija proti eni izmed točk, katere je predsednik priporočil v tej poslanici, kakor tudi že prej. Ta točka oziroma obstrukcija je proti sprejetju zakona za odpravo diskriminacije pri delu, kar je ena najbolj elementarnih potreb vsake količinske demokratične države. Kjer tovarnarji, trgovci in drugi delodajalci zapirajo človeku in državljanu vrata zato, ker mu Bog ni dal bele kože, marveč črno ali kake druge barve, ali zato, ker je katoličan, protestant, mohamedanec ali kar koli že, tam je demokracija precej šepasta. In v tem primeru ne gre za nič manj kot za pravico 10% ameriškega prebivalstva in povrhu še domaćinov, katerih predniki so bili pred stoletji nasilno prignani kot sužnji v kolonialno Ameriko.

Največja ironija pa je v tem, da obstrukcija proti tej predsednikovi točki vodijo člani njegove lastne stranke—demokratije iz južnih držav. Vse to v veliko zabavo enako torijskih republikancev, ki računajo, da bodo iz tega kovali politični kapital.

Taj obstrukcija, ki traja že od sredi zadnjega tedna (pričela se je par dni po pričetku sedanjega zasedanja kongresa) bi senat seveda lahko napravil konec, kajti izmed 96 senatorjev vodi obstrukcijo le 15 članov iz južnih držav. Senat bi lahko napravil konec tej farsni in norčevanju iz demokracije z dvetretjinsko večino glasov.

Ampak tega senat neče storiti, kajti reakcionarni obstrukcionisti z juga imajo veliko pristaev tudi med svojimi demokratičnimi kolegi izven juga, ne samo med torijskimi republikanci. Mnogi demokratični senatorji izven južnih držav, ki se sicer iz političnih razlogov ne upajo javno nastopiti proti temu predlogu, so veseli te obstrukcije svojih kolegov, republikanci pa to svojo zadovoljnost odprto kažejo. Ta zakonski načrt so burbonski demokrati z juga že dvakrat prej ubili s "filibustrom" v senatni zbornici. Po zaslugi svojih kolegov s severa ga bodo ubili tudi sedaj.

Truman bi bil v resnici veliko bolj storil, če bi bil napisal poslanico o "stanju demokratske stranke." Ta stranka, ki ima precejšnjo večino v obeh zbornicah, je v resnici povsem odgovorna za razrušenje "stanja Unije." Vodja te stranke je predsednik. Ampak predsednik je podoben vozniku, ki ima opravka s štativnimi konji ali mulami, katerih ne more nikamor spraviti.

Taka vprega je tudi na več strani razdeljena demokratska stranka, ki v kongresu že nekaj let breca na vse strani in se upira svojem vozniku. Breca je začela že pred leti pod Rooseveltom, tako da jo je zadnjih par let tudi on le težko krotil in še težje kam spravil. Še bolj pa breca pod Trumanom in ga skoraj popolnoma ignorira. Kolikor je liberalnega v nji, je ta stran brez vsake moči, kajti južni demokratje kontrolirajo skoraj vse odseke obeh zbornic in delajo roka v roki s torijskimi republikanci. Faktično ta koalicijska vlada in pise zakone, ne nosi pa nobene odgovornosti.

Za deželo bi bilo veliko boljše, če bi bili v vladi republikanci, kajti potem bi tudi ta reakcija nosila odgovornost. V tem primeru bi prej prišlo do tako potrebne politične regurgitacije.

Glasovi iz
naselbin

POTOVANJE PO ZAPADU

Detroit, Mich.—V torek, 2. oktobra, me je poklicala hči in vprašala, ako želim iti na počitnice z njo in njenim možem. "Bodi pripravljena v četrtek ob sedmih zjutraj." In res sta prišla zet in hči 4. oktobra ob sedmih zjutraj. Jaz sem vedno pripravljena, ako me kdo pelje v prosti naravo, posebno v poletju.

Nasva prva postaja je bila pri moji sestrični v Jolietu, to je pri Benedickovih. Mr. Benedick je prava gorenjska korenina, akoravno je bil majhen fantek, ko so ga starši prinesli v to deželo. Z mrs. Benedick smo obiskali Planinjskove, ki imajo grocerijsko prodajalno in mesnico. V Jolietu smo ostali tako dolgo, da so mrs. Benedick in njena hči Jean Golobovi z malim sinčkom šli z nami. Mr. Benedick je dan poprej ubil dva petelina, katere je oprazila hči Florence za vsak slučaj, ako bi bil kdo lačen. Vreme je bilo lepo, da je bilo prijetno voziti se in opazovati naravo, ki je kazala vidne znake jeseni.

V Iowi smo imeli prvo nezgodo. Pete je dejal, da je nekaj narobe pri kolesih, nakar pregleda kolesa in ugotovi, da je vse o. k., jaz pa pripomnim, "Pete, veš, da ima nekaj sto funtov več od zadaj..." Komaj sem spregovorila, je nekaj zaropotalo, pogledam ven in vidim na cesti ležati obroč. Pete ustavi in pobere obroč, s katerega je padel ves kavčuk, ne da bi šel zrak iz njega. Kavčuk se je prekal počez toliko, da je padel dol. Kaj pa zdaj? To je bil nov obroč iz umetnega kavčuka, a ni več za rabo.

Imeli smo še samo štiri obroče, če se še kateri pokvari, pa smo na cesti. Tolažili smo se, da bomo kupili drugega, ko dospemo v mesto, toda smo se motili, kajti nismo mogli dobiti niti rabljenega obroča in tako smo se vozili do Rock Springsa, Wyo. Tam smo se ustavili pred hotelom moje prijateljice mrs. Kerzishnik. Komaj sem slezla z avta, me je že zapazila mrs. Kerzishnik in reče: "Tvoja sestrična odpotuje z vlakom v bolnišnico v 15 minutah in ako gremo naravnost na postajo, jo morda še dobimo tam. Res smo prišli ob pravem času, da smo se poslovlili od mrs. Jugovic in sina, ki sta šla skupaj v bolnišnico v Minnesoto.

Na poti s postaje smo se pogovarjali, kje bomo spali. Bilo nas je šest, mrs. Kerzishnik pa ni imela nobene sobe prazne v hotelu, pa reče, da bo že kako pogruntala, "ti boš spala pri meni, ker že dolgo časa sama ležiš, kakor jaz, in mislim, da si se že odvadila brcati." Našla je prostor tudi za druge in tako je bila zadeva s prenočiščem rešena.

Najbolj pa nas je skrbelo, kje bomo dobili nov obroč. Pete je poskusil že v dveh krajih, kjer smo čakali precej ur, pa ni imel uspeha, zato sem rekla mrs. Kerzishnik, naj porabi ves vpliv, da bi dobili nov obroč, kajti drugače bomo morali iti nazaj v Detroit mesto v Californijo, kamor smo bili namenjeni.

Treba je bilo precej potov k vladnemu odboru in drugod, predno smo dobili obroč pod pogojem, da pošljemo listino nazaj, da obroč nadomestijo, kajti kvota, ki so jo imeli, je bila že tako majhna za njihovo okrožje.

Dnevi, katere smo uživali v Rock Springsu, nam bodo ostali v lepem spominu. Na gostiji smo bili pri Golobovih, Bertonceljevih, kjer nam je stregla Golobova hči mrs. Bogataj. Najimenovala južino pa smo imeli pri mrs. Kerzishnik, namreč češpljeve čimke iz golobovih jajc. Ako meni ne verjamete, vprašajte mrs. Kerzishnik.

Bertonceljev sin, dr. Bertoncelj, je odločil, da oče in mati zapustita farmo, ker sta že dosti let trdo delala, in se naj preselita v Rock Springs, kjer imata številne prijatelje in sorodnike, da jima ne bo dolgčas. Oba sta malo boleha in v letih, vendar

pa vesela in družabna, polna humorja, da je res prijetno v njihovi družbi.

Obiskali smo tudi Stalikove in Homeove, ki imajo sorodnike v Detroitu, in še mnogo drugih rojakov. Čas je šel kar naprej in če smo hoteli priti na mesto, kamor smo bili namenjeni, se je bilo treba posloviti.

Iz Rock Springsa smo se odpeljali v Yellowstone Park. Mene je malo skrbelo, kako bo v parku, ker je bil že mesec oktobra (pred osmimi leti sem na 30. avgusta skoraj zmrznila, tako je bilo mrzlo), toda je bilo toplo do večera, tako da nismo niti potrebovali površnikov. Kaže, da je tudi vreme zmešano, kakor je ves svet.

Predno smo dospeli v Yellowstone Park, smo se ustavili pri Golobovi hčerki, ki ima kabine za potnike in lovce. Povabila nas je na južino, pripravila jelenovo pečenko, katero sem prvič v življenju jedla. Bila je zelo okusna in mi je bolj ugajala kot srnjakova.

Skozi Yellowstone Park so bile ceste odprte, vse drugo pa zaprto do spomladi. Tudi živali nismo videli mnogo, le nekaj jelenov in štiri črne medvede. Pred leti so stali ob poti, kakor prosjaki na božjih potih v stari domovini.

Iz parka smo hiteli, ker se je mračilo. Prenočili pa smo v Gardinerju, Mont., drugo jutro pa smo nadaljevali proti državi Washingtonu, kamor smo dospeli v soboto zvečer k moji sestrični mrs. Potocnik v Cumberland. Zelo je bila presenečena, ker sta jo dve sestrični s hčerama naenkrat obiskali. Prav nič se ni nadejala. Ko je zaprla prodajalno, smo šli v hišo, kjer je bila miza pripravljena za banket. Vprašala sem jo, če je vse to pripravila za nas, ona pa je odgovorila, da nam ne bo še kave skuhala, ker je nismo obvestili, da pridemo. Imela je namreč vse pripravljeno za prihodnji dan, ker je povabila na kosilo nekaj vojakov in prijateljev. No, pa je postavila še eno mizo in drugi dan nas je bilo cela armada na kosilu in bilo je vsega dovolj za vse. Po južini so dekleta ognile mrs. Potocnik s čipkastim prtom, ji dale cvetlice v roko, Medvešek pa je zaigral na harmoniko, nakar sta mrs. Potocnik in mrs. Milnar zaplesala kar po preprogi. Nato pa so rekli, da še eno s kapitalistom (ime sem pozabila) tudi po preprogi. Vsi smo bili dobre volje, samo Franka, sina mrs. Potocnik, je manjkalo. On je nekje na Japonskem.

Drugi dan smo bili gostje pri družini John Peternel v Rentonu, ki nam je postregla z vsem dobrim. John Peternel in žena sta bila na zadnji konvenciji SNJP. Pred leti je kupil nov avto v Detroitu in ga šofiral domov. Upam, da pride drugo leto zopet po nov model.

V gostih smo bili tudi pri mrs. Richter, ki je imela na mizi dobre izdelke slovenske kuharice. Ko smo odhajali, nam pa je dala sadja na pot. Zmerila sem jabolko, ki je merilo 14½ palca. Na vsaki gasolinski postaji so nas vprašali, kje rastejo tako velika jabolka, moj zet pa jim je odgovorjal, da v državi Washingtonu. Jabolka sem prinesla do Denverja, Colo., ker pa so pričela gniti, sem prenehala z razstavo.

(Konec v pondeljek)

Mary Bernick.

NA NASLOV
ČRNE REAKCIJE

Hudson, Wyo.—Ker se že nekaj mesecev nisem oglašil, bo morda kdo mislil, da sem šel tam, kjer ni komarjev. Toda zaenkrat še ne, ker je tako "nazarensko" lepo na svetu. Ta nekaj plove, drugi kaj drugega. Na primer, J. Chamazar je pisal, da imajo kardinali rdeče klobuke, kar je znak dostojanstva.

Vse lepo, pri nas pa imamo petelina, ki ima rdečo rožo, pa mu pravimo škof. Drugi pa ima rdeč greben. Slednji je partizan, ker pa se nista s prvim dovolj razumela, sem pa škofu napovedal smrt. In res mu je gospodar glavo odsekal, sam pri sebi pa sem mislil, ako bi mogel, bi tudi škofu Rožmanu prav tako odletela, zraven bi pa še plačal za pol maše, da ne bi vrag begal ljudi sedaj, ko so najbolj tolažbe potrebni.

Belogardisti se imenujejo domobranci. To je grda laž. Bolj bi jim pristojal izraz "domoprodanci" in strahopetci, ki so se lizali okupatorju in izdajali naše slovenske moze in fante. Ako pa so ujeli katerega doma, ga so odgnali, mučili ali pa usmrtili. Sedaj pa najdemo razne kukavice, ki z denarjem podpirajo tiste kukavice, ki se ne upajo živeti med poštenimi ljudmi. Tudi v Ameriko jih je nekaj pribežalo, boječ se ljudske sode. Vendar pa bodo prejeli zasluženo plačilo.

Nič ni čudnega, ako nižja duhovščina napada vse, kar ji ne ugaja, kajti ima podporo višjih zverin, to je škofov, kardinalov in papeža. Zato je kaplan Klauzer v Morgantownu rekel: "Vas, socialisti, bomo sprejeli s pripravljenimi puškami. Ako 15 milijonov katoličanov ne more postreliti 180.000 socialističnih glav, potem nismo vredni, da živimo!" Res, lepo izražanje katoliškega fanatika.

Papež Leon XIII. je silno sovražil socialiste, komuniste in nihliste, a socialisti se niso zmenili za njegovo opozicijo. Katoliška cerkev napada socializem na eni strani in išče nadzorstva na drugi strani. Cerkev s svojo avtokratično silo se vtička v volilno svobodo in gazi pravice ameriškega ljudstva, ki se samo vlada in ne mara tujezemskih zapovedi. Papež Leon XIII. je rekel, da ljudstvo ne sme vladati, temveč le visoki vladarji po milosti božji, ki živijo od Boga.

Živijo Tito, ki si od Boga poslan! Ne oziraj se na to, kaj rimska hierarhija bruhla iz sebe. Duhovščina pravi, da se bori za vero. Pamet! Rockefeller je baptist, Thom O'Brien je katoličan, Avel Carnegie je brezverec, Gugenheim je pa žid. To so največji kapitalisti v Ameri-

ki, vzlic temu pa so prijatelji in vsi štirje imajo svoje sisteme za odiranje delavcev. Cerkev pa podpira tistega, od katerega največ dobi.

Ameriška Domovina piše, da se duhovščina jezi na prižnicah, ker mladina v Jugoslaviji hodi ob nedeljah na delo za nabavo drv. Zakaj pa tudi lenuhi ne gredo na delo, ker brez drv bi tudi cerkve in župnišča zmrzovale? Z molitvijo si ne bodo mogli primoliti toplote. Hinaenci hočejo še sedaj imeti mladino pod svojo peto.

Ljubljanski škof se tudi že pere, a opral se ne bo, ne popre, dokler ga ne bo ljudstvo obsodilo.

V Ameriški Domovini z dne 3. dec. se neko revšče spodtika nad Etbinom-Kristanom, češ, kaj je pisal pred sedmimi leti. Tu se zopet vidi, da nekateri ljudje ne morejo živeti brez prepira. Zgagarjem naj bo na znanje, da se ne bi E. Kristan ob take niče še čevljev obrisal.

Ameriška Domovina z dne 5. dec. pa kaže trdo nezolotno otročje, s katerimi bi radi zakrili prave begunce in izdajalce. Vendar pa se jim ne bo posrečilo, ker se preveč dobro poznamo. Ravno sem prejel od nekoga iz Colorada, v katerem mi piše, da je čital v nekem listu poročilo, da Tito ne pusti nobenega pisma iz Jugoslavije v Ameriko ampak ga najprej prečita. N teko uganiti, v katerem časopisu je čital omenjeni rojak o te stvari. Ali niso pri omenjenem časopisu slabši ljudje kot pa so Nemci ali Lahi, ker delajo tudi v tujini razkol med narodom. V starem kraju so dejali, da je modras strupen, meni pa se vidi, da je nedolžna živalca v primeri z ljudmi okrog A. D. Svetujem Debevcu, naj si natakne očala na nos in prečita članek v N. D., v katerem so opisane volitve v Jugoslaviji. Naj pazi, da mu ne pride slabo!

Reveži so sedaj ljudje po vsej Evropi, v Sloveniji pa trikrat revežji, prvič zato, ker so jim vse izljudili in Nemci pokradli in požgali, drugič zato, ker mislijo, da niso kristjani, ako ne gredo gledat v cerkev vsako nedeljo tistih lesenih ikon in svetnikov, tretjič pa zato, ker mislijo, da morajo poklekati pred kakim parazitom, če hočejo, da jih Bog usliša, za kar prosijo. Sedaj je čas dela in ne za posedaenje po cerkvah. Lahko bi že spregledali, koliko jim je cerkev pomagala v sili potrebe.

John Filipič se bavi z desetim božjim zapovedi, ki so dva duhovnika, dva ključavničarja, en mežnar, pa imamo pet cerkvenih tatov. John Pintar.

VABILO NA IZREDNO SEJO
ŽENSKEGA ODBEKA CIO

Waukegan, Ill.—Ženski osek CIO bo imel izredno sejo 28. januarja, pričetek ob pol osmih zvečer v glavnem stanju CIO 1146 S. Sheridan rd. Članice ste prošene, da se vse udeležite te važne seje, kajti gre zaradi stavke v tukanjini tovarni za žico.

Nasla dolžnost je, da pomagamo k zmagi, kajti tu gre za naš boljši življenjski obstoj.

Redna seja pa se bo vršila 4. februarja v istem prostoru in ob enakem času. Na tej seji bo vpeljanje novih odborice. Naj omenim, da radi moje dolge bolezni ne morem prevzeti odborice mesta. Sedaj potrebujemo aktivni odbor. Kot članica pa bom vedno pomagala po svoji moči v dobrobit ženskega odbeka CIO.

V imenu odbeka vas še enkrat prosim, da se seje gotovo udeležite in pripeljete s seboj kaj novih članic, ki bodo dobrodošle.

Agnes Dukich, predsednica.

O BOŽIČU. DELU ZA
NAROD IN PRIJATELJICI

Cleveland, O.—Danes je božični dan in dežuje v Clevelandu. Bil sem pokoncu že ob štirih zjutraj, kajti zbudil me je petelin s kikirikanjem in me opozoril, da je čas iti na delo, prevažati vernike v cerkev, da se zahvalijo za dobroto, ki so jih imeli od zadnjega božiča. Zopet drugi nosijo darila svojem z mislijo, da je božič le enkrat na leto. Celotno sam sem prejel nekaj daril od svojih sinov in sinah, dasi sem prepevala, naj mi kupijo le takrat, kadar jim bom naročil, pa naj bo božični praznik ali kakšen drug dan v letu. Jaz verjamem v kupovanje tekrat, kadar je potreba, in prav

sedaj potrebujem tri tone mesa, ki mi ga sv. Miklavž že pripeljal, zato sem ga naročil in sam ga bom plačal. Ves teden so ljudje nosili vlekli domov iz prodajal, prodajalnicah za žganje, kalli za "whisky" po cele vozili in nosili božična dreva pa če stane tudi pet ali deset dolarjev, mi je rekel mlad fant, še ni dolgo oženjen in se veselili pri smrekovem drcu. In ko slišim tisto taro o delavstvu, na drugi strani vidim potrate delavstva, pa je tako zapišem o ubogem delcu. In kaj? ... Kakšen neki borilec bo zapisal, da bogat. Well, sem bogat, sem, to je, da poseduje majhno količino možganov, nočem korakati vedno za neki pisjako na piščal o ubogem delavcu, ki si nalašč sam seja uboštvo.

Delavec si ustvari največjo boštvo na dan volitev, ker zna voliti in noče vedeti, kaj volitve. Na dan volitev raka delavstvo za onimi, ki stvarjajo uboštvo, kajti na so jih postavili oni, ki ho izkoriščati delavca, delavce jim pomaga pri volitvah, izkoriščajo. Kadar pa obnre, pa preklinja vse skupaj pozabi, da si je sam zakrivil zerižo.

Včeraj sem srečal žensko, ne je povabila, naj pridesijeno hišo, da bi ji pogumobiljnih zadevah. Stori so svojih najboljših men. Vprašala me je, kaj rad "Well..." sem rekel, "bila ti Dolenjka, bi rekla, naj mi žgance, ker si pa renjika, mi skuhaj polente in tja." Seveda mi je v vesel, ustregla in imela sva maki ki je bila boljša kot maki.

Ko sva zajemala, mi je la: "Čitala sem v Prosveti si lenuh, jaz pa te poznam dolgo in te videla na delu vsaki uri zjutraj, zvečer in noči. Ako bi bila tista iz tujak, bi ji že povedala, la gre." Jaz pa sem odgovorila je najboljša, da odpustimo ski, ker ne ve kaj piše, s tudi tako Kristus učil. Že ima dolge lase in kdor ima je lase, ima kratko pamet, vi pregovor.

Neka ženska iz Clevelanda mi je pisala: "Dragi prijatelj, Prejela sem pismo iz stakra, ki ga je pisal moj iz St. Petra na Krasu. da je prejel moje pismo in so vsi jokali od veselja, so vsi trije, sinovi pa so pritanizani. Ker so skoraj naboosi, sem jim poslala že tri voje obleke in čevljev. Ža bi čimprej dospeli tja, ki zelo potrebni. Dne 27. se jim je zasijalo sonce, ko so prišli partizani in jih svobodili. Sedaj jim ni več pisati v italijanski, am v lepem domačem slovenskem jeziku. Da bi bila še moja za mamica živa, bi se zelo veselila te novice. Njen oči ki ga ne bo nikoli več videl je sedaj v Sloveniji. Franženska, ki mi je poslala žično karto in priloženo pice, me drugače pozna kot iz Chisholma. Bila sva mlavimi, ki sva šla nabirat prake za SANS k trgovcem in zila težko delo za naša Bna je poleg, ko sem dobila pol ure z rojakom, ki je v same napake v našem gibalo jazi sem vztrajal in km je dal pet dolarjev.

Prišla sva do drugega imu je bila naznanjena mislija, je dal brez ugovora setak. Nekdo drugi, ki ni del, kaj storiti, ker so ga nasprotniki v kleščah, je val šel.

Kdo je Francka? Ona je kaj rojena Slovenka. Mati je bila bolna 16 let, je šla v večna lovišča. Sta bila tudi njen mož in nepoleg tega pa še vrši delo možne urednice, vzlic temu je šla z menoj, da sva polila drugim, da je treba nekaj rriti, kar pač ni noben spualenoba. Priloženo pismo pisano v lepši slovenskimi mojso. Slovenski narod je ko ponosen na tako ženo.

Poleg njene božične kartice pisemca sem prejel še mnogo drugih božičnih voščil, kar čiči, da imam še mnogo prilej. Mnogim sem vrnil, terim pa ne, ker je karti kalo v prodajalnah. Bodo drugo leto vrnil.

1. Kateri predsednik (Dajte na 2. strani)

Konec OPA bo pomenil še večjo draginjo. Zato tisoče gospodinj abira podpise širom dežele proti odpravi kontrole cen.

Vesti iz nove, prerojene Slovenije in Jugoslavije

OBŠODBE PRED VOJAŠKIM SODIŠČEM

LJUBLJANA. Izredno vojaško sodišče pod predsedstvom podporočnika Jožeta Pungertarja je 24. avg. ves dan sodilo obtožbenim poslovojem velesejmske družbe. Glavni obtoženelec, tovarnar in veletrgovec Fran Bonča, je o priliki otvoritve Ljubljanske velesejmske v jeseni 1941 imel hlapčevski pogovor, v katerem se je priporočal Duceju, izražajoč mu "globoko in odlično voljo po sodelovanju." Sodišči niso mogli mimo dejstva, da je ta govor italijanska propaganda lahko s pridom izrabila za zavajanje ljudskih množic.

Značilno za razmere pod staro Jugoslavijo je bilo dejstvo, da je obtoženi Bonča navedel v svojo obrambo na razpravi neobstoječe, da je v svoji tovarni "Celulozi" na Vidmu ob Savi nastavljal nemškega državljana in člana NSDAP, inž. Teodorja Fritschja. Trdil je, da se je sprijel na nezadovoljstva, ki je zavladala ob tej nastavitvi med delavstvom, obrnil na tedanje banškovo upravo s prošnjo, naj vprašanje korektnosti imenovanja inženjerja preišče, da pa je za prošeno oblast odgovorila, da proti inženjerju osebi ne obstoje pomisleki. Zato da ga je mirne vesti obdržal na vodilnem položaju, tembolj, ker se mu je zdelo, da je kot strokovnjak nepogrešljiv in ga je mimo drugega prevzel tudi od tedanje jugoslovanske državne tovarne v Drvarju. S spretno manipulacijo je obtoženemu Bončju v času okupacije uspelo, da je kot pravi lastnik tovarne lahko vodil svoje podjetje še naprej pod firmo svojega zeta Ernesta Ehrlichja, prav tako člana NSDAP in Standartenführerja. Transakcije lastniškega vodstva tega podjetja so bile zaradi Bončeve rodbinske povezanosti s Fritschjem kaj prikladne in po osvoboditvi je postal Fran Bonča tudi na zunanji spet pravi lastnik podjetja.

Potem ko se je po poldrugurnem govoru Bončevega bratnika dr. Ivana Stanovnika senat umaknil h kratkemu posvetovanju, je predsednik senata v imenu narodov Jugoslavije razglasil sodbo, s katero so bili oproščeni kazni glavni tajnik Zveze industrijcev dr. Adolf Golja, glavni tajnik Zbornice za TOI na razpoloženju Ivan Moravčič in prof. Karel Dermastja. Na 6 mesecev prisilnega dela, pogojno za eno leto, so bili obsojeni inž. arh. Josip Costapevčič, stavebenik Ivan Ogrin in ravnatelj Združenih papirnic dr. Ciril Pavlin. Fran Bonča pa je bil obsojen na 2 leti odvzema svobode s prisilnim delom, na 1 leto izgube častnih pravic in na zaplenbo vsega premoženja.

Pred vojaškim sodiščem, ki mu je predsedoval kapetan Ladislav Svigelj, so bili sojeni lastniki in poslovojem Kemične tovarne Moste d. o. z. v Ljubljani. Obtožba, ki jo je zastopal javni tožilec podporočnik Janez Kečkar, jim je očitala, da so kot narodni sovražniki izročili Kemično tovarno v dobi okupacije v eksploatacijo okupatorjevi oboroževalni industriji.

Vodstvo tega podjetja se je v dobi okupacije povsem vdinjalo okupatorjem in dajalo prednost nemškemu in nemčurškemu nameni, samo da bi doseglo zmago nacističnega orožja. Hkrati so izvajali na vsak korak na vse načine pritisk na svobodoljubno slovensko delavstvo, med katerim so izvajali teror z grožnjami okupatorjem in s pošiljanjem zavednega delavstva na prisilno delo in v internacijo. S tem so zasledovali prozorn cilj, da bi med zavednim delavstvom onemogočili narodno osvobodilno borbo. Skoro vsi obtoženci so bili tujci, ki so izšli na večini v tujini. Na njih tih pa so imeli kot svoje orodje odpadnika slovenskega naroda, Herberta Wallentischagga, ki je delal za njihove interese in bil neposredni krivec vseh zatiranj, preganjanj in izkoriščanj. Večina obtožencev

si je s pobegom v tujino tik pred osvoboditvijo sama izstavila dovolj zagovorno izpričevalo za svoje zasluge v dobi okupacije.

V imenu narodov Jugoslavije je sodišče obsodilo poslovojem izvršnega člana Herberta Wallentischagga na smrtno kazen z ustrelitvijo, na trajno izgubo častnih pravic in na zaplenbo vse imovine. Ellen Herz, roj. Giulini, Chiara baronica Vitale di Pontaggio Moschi iz Tanganike in dr. prof. Giorgia Giulini di Giulino iz Lazzago pri Comu, družabnike koncerna Gebrüder Giulini v Ludwigshafenu in solastnike Kemične tovarne v Mostah, na 15 let odvzema svobode s prisilnim delom, na izgubo častnih pravic za 10 let in na zaplenbo vse imovine, personalnega vodjo inž. Arthurja Stimečka na 12 let odvzema svobode s prisilnim delom, na izgubo častnih pravic za 10 let in na zaplenbo vse imovine, obratovoljo Josipa Šuberta pa na dve leti prisilnega dela brez odvzema svobode, na izgubo častnih pravic za pet let in na zaplenbo vse imovine. Končno je sodišče izreklo tudi zaplenbo imovine pravne osebe Kemične tovarne Moste d. o. z. v Ljubljani.

TVRDKA SCHICHT PRED SODIŠČEM

Sodišče za obrambo narodne časti v Osljaku je obravnavalo primer znane tvrdke G. Schicht. Na zatožni klopi so bili člani ravnateljstva, ki so bili obtoženi, da je podružnica Schichtove tovarne v Zagrebu ves čas okupacije po lastni iniciativi delala za okupatorja in njegove pomaže. Vsa štiri leta med okupacijo je Schichtova tovarnica izročila od 137,6 vagonov izdelanega pralnega mila, 65% proizvodov Paveličevim oboroženim oddelkom, nadaljnjih 25% so prejeli pripadniki nemške vojske, za civilno prebivalstvo pa je odpadel samo ostalih 10%. Nadalje je tvrdka izdelala 115,8 vagonov boljšega mila, od katerega je prešlo civilno prebivalstvo 25% izdelkov, ustaški oboroženi oddelki pa ostalih 75%. Brivskega mila je izdelala tovarnica v štirih letih okupacije 12,3 vagona, in od tega so prejeli ustaši 70%, Nemci 23%, civilisti pa 7%. Schichtova tovarnica je na ta način gospodarsko podpirala okupatorja in njegove pomočnike ter se je pregrešila proti ljudstvu, na čigar področju je delovala. Obsojeni so bili zaradi tega člani ravnateljstva: Ante Brilić na 4 leta prisilnega dela in na 8 let izgube narodne časti, Lazar Ladjević na 2 leti prisilnega dela in na 6 let izgube narodne časti, Ivica Dražević na 2 leti prisilnega dela in na 6 let izgube narodne časti, dr. Šostarić in Karlo Pizarić na 2 leti prisilnega dela in na 5 let izgube narodne časti. Vsem obsojencem je bila zaplenjena njihova imovina, obenem pa je bilo v korist države zaplenjeno celokupno premoženje delniške družbe G. Schicht v Zagrebu.

NAŠE OBLETNICE

Loška dolina dan za dnem obhaja obletnice strašnih in krvavih dni. Dne 1. avgusta so minula tri leta, odkar so fašisti spremenili starodavno mesto Lož v kup razvalin. Popoldne istega dne so na Ulaki za Starim trgom postrelili trideset mladih ljudi. Na mestih, kjer so krvaveli naši možje in fantje, smo zdaj postavili začasne spominske plošče, ki smo jih preteklo nedeljo odkrili.

Ob štirih popoldne so prihiteli ljudje od vseh strani s šopki cvetja v rokah in se zbrali na kraju, kjer so postrelili osem talcev iz Lože. Nato je krenil sprevod za Stari trg, kjer so 16. maja 1942 obležali po njivah prvi Starotržani, ki so se zbrali pod zastavo svobode in se postavili v bran.

Enajst jih je bilo, enajst krepkih in mladih, ki so komaj namerili korak v življenje, enajst jih je bilo, o katerih se je zdelo, da bi prestavili vse te gore,

če bi bilo to narodu v korist. Velika je bila njihova vera v svobodo, v novo življenje, toliko blestečih načrtov za bodočnost—pa vse se je zrušilo v enem samem trenutku... Podla izdajalska duša je predla svoje mreže in podrla tiste blesteče načrte...

Tiho so poihtevale matere na grobovih, saj leži v tisti zemlji zakopanih toliko njihovih nadvoj. Spet se je sprevod premaknil proti Ulaki. Velik črn križ nas je pozdravil, pod njim pa plošča z imeni padlih. Trideset imen, samih znanih, saj so bili vsi iz Lože in z Vrhniko.

Sto in sto grozot si gledala, Loška dolina, trdna pa si ostala zmeraj! Zdi se mi, da noben košček slovenske zemlje ni tako napojen s krvjo kakor ta tihi kot Notranjske in Babno polje. Tam jih je padlo petdeset, tam trideset, tu enajst in neznano kje še bogve koliko.

Leseni križi, od vse povsod zro vate leseni križi in nemo govorijo o strašnih delah, ki jih je doživela naša zemlja.

Marička.

NOVOMEŠKI MOST OBNAVLJAJO

Dne 17. avgusta so se pričela glavna gradbena dela za podizdavo porušenega novomeškega mostu na Krki. Že teden poprej smo dvignili železno konstrukcijo mostu. Ker nismo imeli močnih dvigal na glicerini, nam je novomeška kurilnica dala dvigalo na vodo. Za betonska dela dobivamo material v železniškem kamnolomu pa tudi iz porušenega mostu. Cement je dala na razpolago železniška centrala, les bo nakazala Lesna uprava narodne imovine, prekrbljeno je tudi že za železje. Nujno bi še potrebovali železno dvigalo, betonsko mešalko, drbalec in žično dvigalo. Ukretili smo že vse potrebno za dobavo teh predmetov. Prageve in ostali les so dovažali vozniki in traktor.

Predvidoma bodo gradbena dela tega mostu končana v dveh mesecih. Da bo pa začasno zvezana proga med Novim mestom in Kandijo, bo za dovažanje gradiva za obnovu proge Kandija-Birčna vas postavljen zaslini leseni most, ki pa bo uporabljen samo za železniške vagončke.

Od Uršnih sel proti Birčni vasi smo že začeli polagati nov tir: Tu bo v najkrajšem času postavljen tudi nadvozni in podvozni most.

—Po Slov. Poroč.

V Prosveti so danes svetovne in delavske vesti. Ali jih čitate vsak dan?

Glasovi iz nasebin

(Nadaljevanje z 2. strani)

najvišji? 2. Kateri najtežji? 3. Kateri najmlajši, ko je zasedel predsedniški stol? 4. Kakšno pozicijo je imel Herbert Hoover v Hardingovem kabinetu? 5. Kateri je bil najstarejši predsednik? 6. Kateri predsednik in edini predsednik je gradiral z vseučilišča Yale? 7. Katerega predsednika slika je na \$20 bankovcu? 8. Kateri predsednik je bil kongresnik po svojem terminu? 9. Kateri predsednik je bil prvi, ki je bil prej podpredsednik?

Odgovori: 1. Abraham Lincoln. 2. William Howard Taft. 3. Theodore Roosevelt, star 42 let. 4. Trgovski tajnik. 5. William Henry Harrison, star 68 let. 6. William Howard Taft. 7. Andrew Jackson. 8. John Quincy Adams. 9. John Adams, ki je bil podpredsednik za časa predsednika Washingtona.

Frank Barbič.

Protirusko gibanje prometejcev

Frankfurt na Meinu.—ONA.—Prometejska liga, društvo, ustanovljeno leta 1925 v Parizu, je po dolgi dobi popolnega zastoja oživilo in se zdaj lepo razvija v ameriški okupacijski coni v Nemčiji. Društvo so ustanovili carski ruski begunci—danes pa so njegovi pristaši bivši Ukrajinci, Georgijci in ubežniki iz Turkestana, Kazana in drugih krajev Sovjetske unije.

Koliko pripadnikov ima društvo danes, je težko ceniti. Svojo propagando dela med približno 500.000 begunci iz Sovjetske unije, ki se še nahajajo v Nemčiji in žive v taboriščih pod zaščito ameriških in britskih oblasti. Oblike in prehrano jim dobavlja UNRRA.

Večina teh beguncev je prebivala prej na ozemlju Poljske, baltskih držav in Ukrajine. Drugi so bili že pred vojno nasprotniki Sovjetske unije in so živeli v Jugoslaviji, Rumuniji ali Madžarski. Vsi se boje vrniti se nazaj v Rusijo, kjer bi bili postavljeni pred sodišče kot kolaboranti — nobenega dvoma ne more biti o tem, da so mnogi izmed njih sodelovali z nacisti, do čim so bili nekateri s silo odve-

deni v Nemčijo. Največ uspeha bodo imeli "prometejci" med uradniki, ki so pod Nemci služili v baltskih deželah in "Volksdeutschu" iz vse vzhodne Evrope.

Predsednik prometejske lige je neki dr. Roman Stockij, ki je bil do leta 1939 profesor filologije na praški univerzi v Pilsudskega institutu. Njegova nada je, da se bodo pridružili njegovemu pokretu poljski vojaki, ki se zdaj nahajajo v ameriški in britski armadi—obenem pa, da bo nekdanji v bodočnosti izbruhnila vojna med Zedinjenimi državami in Sovjetsko unijo.

Sledovi atomske eksplozije

Washington.—ONA.—Med drugimi fantastičnimi poročili iz mesta Hirošime, na katero je dne 6. avgusta padla prva atomska bomba, je tudi vest o dveh stopinjah, ki so se na čudežen način pojavile na betonu nekega mosta. Nikdo ne ve, od kod sta prišli, le to je znano, da jih prej ni bilo. Japonski domači radio, ki je poročal o tem slučaju, pravi, da je le ena razlaga mogoča — namreč, da je stal človek na tistem mostu v trenutku, ko je udarila atomska bomba. Neizmerna vročina, katero povzroči atomska eksplozija, je spremenila beton v mehko, skoro tekočo maso, v katero so se vtisnili podplati dotičnega človeka. Ko je potem tudi njegova vročina spremenila v paro, je izginil tudi on, in edina sled, ki je ostala za njim, sta njegovi stopinji v mehkem betonu, ki se je pozneje zopet strdil.

Mnogo je tudi drugih, čudežnih in strašnih sledov te eksplozije. Na nekem mestu, kjer se je prej nahajala pivovarna, je nastalo veliko jezero prozornega stekla. Najbrže je bilo nakopičenih na tisoče steklenic na tem mestu — vročina jih je spremenila v tekočino, ki se je izlila kot voda in pozneje okamenela, ali bolje osteklenela.

Izgube življenj v Hirošimi cenijo zdaj na 139.000 mrtvih, ranjenih ali pogrešanih. Mrtvih je bilo najbrže preko 120.000. Preko 49.000 hiš je bilo porušeno — manj kot ena tisočina hiš je ostala nepoškodovana. Okrožje smrti in uničenja meri dve in pol milje v premeru.

Na poti k enotni Ameriki

Izredna knjiga je izšla te dni. Naslov te knjige je "En narod"—narod, kakršnega imajo v mislih Američani, ko v zapriple zvestobe proglasaajo, da so "nedeljiv narod s svobodo in pravico za vse." Knjigo je spisal s pomočjo urednikov revije "Look" dobro znani pisatelj Wallace Stegner. Knjiga vsebuje kakih sto slik in 600 strani gradiva, kar vse skupaj predstavlja in prikazuje storijsko o nekaterih ameriških rasnih in verskih skupinah. Knjiga je razdeljena v dva dela. En del kaže, kako so predskotki vplivali na osem skupin, katere so avtorji proučevali za podlago svojega dela; drugi del pa slike kaže, kako so se razvijale, in katere so se zdaj združevale v eno celoto.

Pri zbiranju materiala za knjigo si je vzel pisatelj Stegner skoraj leto, tekom katerega je potoval domala po vseh državah Unije in z njim je hodil fotografirati. Poleg ameriških držav sta prepotovala tudi večji del Mehike. Zbrala sta skupaj slike prejšnjih in vključila nove, ki sta jih sama posnela. Knjigotorej podaja ne le točno slike diskriminacije, ampak obenem slika manjšinske skupine kot priznane člane družbe v okoljih koder živijo, podčrtajo dejstvo, da so ti ljudje ohranili dober del svoje kulture in svojega oza dja medtem, ko so se polno udeleževali tudi v ameriškem življenju.

Skupine, ki so bile izbrane kot predmet teh študij, spadajo med one, ki se jim vedno daje razumeti, da so "različne" ali pa "manjvredne" iz enega ali drugega razloga. To so pacifiške rase (Filipinci, ameriški Japonci, Kitajci); Mehikanci; ameriški Indijanci; zamorci. Dva dela knjige se bavita z onimi manjšinami, ki so predmet predskotkov in zapostavljanja radi svoje vere—to so židje in rimski katoliki. Teh osem skupin predstavlja skoro eno tretjino ameriškega prebivalstva.

Vzemimo opis Mehikancev. O njih alimo ponavadi manj nego o drugih manjšinskih skupinah in vendar nekateri cenijo, da jih je tri milijone in pol v naši deželi. Mnogi so že stari ameriški državljani, vendar je večina od njih priseljencev ali pa spadajo k prvi generaciji priseljencev. V zapiskih ljudskega štetja so zabeleženi kot belci, a nikakor pa jih ljudje njihovega okolja ne smatrajo takim.

Knjiga "One Nation" ima tri slike in opise Mehikancev. V enem od teh je povedano, kako so se nekateri od njih priselili v Združene države, ko so prišli iz Mehike na farmsko delo v naše obmejne države. Ena od slik kaže potomce španskih kolonistov iz jugozahoda. Ti so bili v novem svetu davno prej kot so se izkrcali takozvani pilgrimski očete. Tretja slika in opis prikazuje nekatero mlado Američano mehikanskega pokolenja v Los Angelesu, v Californiji. Pred nekaj leti so prišli ti mladi ljudje v naslovne strani listov, ker so se pričeli zbirati v skupinah malopridnikov, ki so nosili posebna oblačila (zoot-suits) ter so nosili nože in terorizirali prebivalstvo.

Socialni delavci so priznali, da je bilo med temi mladimi ljudmi res precej pajdašev, ki niso bili nič prida, toda povprečen mlad človek, priključen tem tedaj zloglasnim skupinam "zoot-suiters", je bil v taki družbi le radi tega, ker se je počutil nekako zgubljenega med svetom svojih staršev, v katerem je bil doma, ter Ameriko, ki mu je bila rodna dežela, a ga navzlic temu ni hotela sprejeti kot res svojega. Mladinski svet mesta Los Angelesa je razumel duševno stanje teh mladih ljudi in je šel na delo, da pomaga ublažiti to razklanost, ki je pretila ustvariti resen socialni problem.

Članstvo Mladinskega sveta je šlo na delo in organizirani so bili klubi in športne skupine za mlade Američane mehikanskega izvora. Ko je izbruhnila vojna, so mnogi izmed njih našli delo potem posredovanja vladnega odbora za nepristransko uposiljevanje; mnogi so šli v vojaško službo. Grožnja, ki so

jo prej predstavljali, je skopnela... Fotografije slike kažejo mlade Mehikance v njih domovih, dalje kako se zbirajo v zakonitih breznicah, ker v boljših prostih niso dobrodošli. Ko čitatelj obrne nekaj strani knjige, naleti na druge slike—mladi Američani mehikanskega pokolenja delajo v važnih delih, se urijo v novih poklicih in nosijo vojaške uniforme svoje rodne dežele. Izrazi njih obrazov so spremenjeni, ker sedaj imajo zavest, da so enakovredni sodelavci v skupnem naporu za izvojevanje zmage; izgledajo kot ljudje, ki imajo pred seboj cilje in načrte za bodočnost.

Isti kontrast je opaziti v slikah, ki kažejo ameriške Indijance. Namen teh slik je, da pokažejo cilj armadnega programa, ki stremi za tem, da služi posebnim potrebam indijanskega človeka v Ameriki. S tem je indijanskemu mlademu človeku omogočeno, da živi kot enakopraven, pa čeprav različen državljan. Slike Filipincev nudijo vpogled v njihovo trdo tejaško življenje po farmah, kjer je bila večina izmed njih upolnjena pred vojno. Prikazani so tudi v armadnih uniformah, dalje v njih lastnih podjetjih in domovih, ki so čisto došla ameriški na znotraj in na zunan.

Mesto San Francisco je nudilo pisatelju in njegovemu fotografu primerno ozadje za izbiro materiala o ameriških Kitajcih. Znano je, da so vsa kitajska naselja enaka—pregosto naseljena in siromašna. Knjiga pa tudi pokaže predložen načrt za zgradbo modernih stanovanjskih hiš v takolimenovanem "Chinatownu". Slike, ki kažejo ameriške Japonce, prikazujejo neprimliko in težavo izseljenih Japoncev, ki so pred vojno živeli ob zapadni obali, a so se tekom vojne v Japonsko morali umakniti po vladni in vojni odredbi. Sodeč po slikah, so vzele vse precej pametno na znanje in so se prilagodili vsemu. Sedaj, ko se vračajo nazaj na svoje prejšnje domove, si pomagajo kakor si morejo, da si nanovo vzpostavijo življenje in obstanek kakor prej.

Slikam zamorcev z juga, kjer se vozijo ločeno od belih in imajo svoje revne kole same zase ter živijo v še revnejših domovih, so pravi kontrast slike zamorskih znanstvenikov in umetnikov, zdravnikov ter onih zamorskih sosesčin, v katerih žive ti temnopolti Američani enako življenje kot ostali ameriški ljudje. Knjiga se potem bavi s katoliki in prikazuje njihovo mirno in pošteno življenje; pri tem se spominja, kako so večini nasprotniki te verske skupine raznašali storijske samostanov, v katerih so se gojile strašne stvari... Prikazuje židje, knjiga pravi, da je žid lahko navaden poučitelj kramar ali pa tudi moč svetovnega slovesa kot Bernard Baruch, Albert Einstein, Eddie Cantor in drugi... ali pa delavec v oblačilni industriji... in tudi eden od onih tisocev, ki so žrtvovali svoja življenja v borbi za poraz nacifašizma...

Knjiga "One Nation" je bila deležna že dveh nagrad v priznanje avtorjem, ki so s tem delom napravili konstruktivni in z dognanji podprt pregled onih plasti ameriškega ljudstva, ki se ga smatra različen. To je eno najboljših književnih del v seriji knjig o življenju v Ameriki. Common Council for American Unity je ta mesec poklonil avtorjem te knjige citat priznanje za njihovo delo ob priliki izročitve nagrade Franku Sinatru za njegove zasluge na polju delovanja za ameriško edinstvo in razumevanje med različnimi skupinami dežele. Franke je znani popularni pevec, ki je pred nedolgo nastopil z govori pred študentsko mladino v New Yorku in Garyju, Ind., ki je zahtevala, da se drugopolitike spravi v razrede zase.

DOPISENIKOM IN ČLANOM JEDNOTE

Kadar pišete Prosveti ali v glavni ured BNJ, ne pozabite v naslovu napisati politno številko 23 za besedo "Chicago". Na kuverti vložite napisano: Glasilo 23. III. To bo služilo dele za študentski pošti, nam pa poslojlo dostavljanje paša.

Gornja slika predstavlja mrs. Eleanor Roosevelt in dr. Neuhaurja, načelnika misle Jugoslovanskega rdečega križa, ki se sedaj mudi v Ameriki. Slika je bila aneta v uradu Amerikanskega odbora za jugoslovansko pomoč ob paliki, ko je mrs. Roosevelt sprejela častno predsedništvo tega odbora.

IZZA KONGRESA

Zgodovinski roman

Spisal

dr. Ivan Tavčar

(Nadaljevanje)

Hotel je oditi, a grof Turjaški mu je položil roko na ramo: "Se nekaj, grof de la Ferronays! Občinstvo se pritožuje. Ti vaši dami!" — te besede je izpregovoril s posebnim, a zaničljivim naglasom — "ti vaši dami bi tu skoraj ne smeli plesati!"

"Pardon, grof Turjaški, sem prav čul?"

De la Ferronays je spustil svojo plesalko izpod pazduhe, se postavil pred mladega Turjačana in ga meril od nog do glave. Kakor jeklo trd mu je bil glas: "Torej menite, da vam" — to je posebno naglasal — "naša družba ni dovolj dostojna?"

"Tega nisem trdil!"

"Dobro torej! Ne vem, kaj bi po tem imela še govoriti! Bon soir, grof Turjaški!"

Sredi dvorane ga je pustil, in Marija Josip je moral odriniti in svojim damam povedati, da ni ničesar opravil. Mladi pevki sta ostali vladarici na plesu, pa vendar ne dolgo. Izpodrinila ju je gospodična Fina Čekova, ki je bila nastopila najprej v narodni noši. Govoril je ž njo tudi knez Metternich.

Po odhodu diplomatov se je pri znani rodbini v hiši na Starem trgu predblekila ter se moderno opravičena kot "steklena princeznja" vrnila na ples. Stari meščanje, ki so v svoji mladosti gledali kongresne dame ljubljanske, so se v svoji starosti še živo spominjali tega trenutka. Navdušeno so pripovedali, kako miloba se je tisto noč širila okrog Čekove Fina. Kako je bila impozantna, a obenem ljubka, da je z veseljem počivalo na nji vsako oko! Mati in oče sta s potobom čutila, da je Fina kraljica današnjega plesa.

Gospa Eliza je prav milostno sprejemala grenke častitke svojih znank, katerih hčerke so samevale na plesu. Ali nekaj je to noč kakor megle leglo na srce gospe Elize: misel namreč, da se je to zaročilo z Andrejem Smoletom vendarle prehitela in da bi se izredna lepota njene hčerke v takih časih bila lahko in bolje kam drugam oddala, ne da bi ji bilo treba laziti za suhoparno gospo Smoletovo! A mladi človek tudi zapravlja in že sedaj se vede proti dekletu, kakor da je njen gospodar in zapovednik, sedaj, ko je ž njo samo zaročen! Kaj bo šele po poroki?

Ko sta sedli v vrsto ob steni, je vprašala gospa Eliza svojo hčerko: "Andreja ne vidim. Kaj to pomeni?"

"Kaj če pomeniti, mama. Vendar veš, da ne pleše!"

Deklica je bila v zadregi, in skrbna mati je to opazila.

"Nič naj ne pomeni, če ženin svojo nevesto pušča na plesu? Povem ti, vedenje tvojega Andreja mi je vedno manj všeč. Včasih je tudi meni nasproti kot drvar, a ne kot ženin mojega otroka!"

"Nekaj jezen je!" je šepnila Fina.

"Jezen? Čemu naj bo jezen?" se je začudila gospa Eliza. "Mi bi pač imeli obilo prilik, da bi se jezili na njega. Vsako noč se skupaj vlačijo s tistim pijanim Zupanom! Čemu naj bo torej jezen?"

Kako so v Postojnski jami zažgali skladišče bencina

V času "Postojnskih dni" je partizan, zastavnik Marolt pred mikrofonom v prenosu ljubljanske radijske postaje opisal uspešno akcijo zažiga bencinskih sodov v vhodni votlini Postojnske jame.

Dva in dvajset prostovoljcev nas je prišlo 23. aprila 1944 v Predjamo, kamor nas je pozval štab XXXI. divizije IX. korpusa. Tu smo od komandanta Iztoka zvedeli za načrt in nalogo, zažgati skladišče bencina, o katerem so Nemci in domobranci mislili, da je varno spravljen in trdno zastražen v sami Postojnski jami. Kakih tisoč sodov bencina! Za to nalogo so nas določili osem, med njimi so bili Pamič, Rev, Štrukelj, Dušan, Danilo (v poznejših borbah padel) in jaz. Za vodjo je bil določen Tomo, izredno drzen borec, šef obveščevalnega centra "Vojhove brigade", star kakih 25 let, ki je kasneje v težkih borbah junško padel. Po rodu je bil Poljak, ki je pobežnil iz nemške internacije na naše ozemlje in se kmalu izkazal s svojo drznostjo in pogumom.

Proti večeru smo iz Predjame krenili v smeri Črne jame. Bil smo do zob oboroženi, s seboj smo imeli strojnico in brzo-strelke. Vreme je bilo lepo. Poleg orožja smo imeli še minerski material, železno lomačo, krampe in sveder za vrtanje v skalo. Preko. Studenega smo krenili skozi gozd. Na poti pri

jami smo postavili po dve trojki s strojnico in nalogo, da varujeta vsaka zase prehod z obeh strani, med trojki pa vzdrževalca zveze med tema in naslednjimi stražarji pred in pozneje v jami sami. Sam vhod v Črno jamo je od vrha do tal zadela in možno železno pregrado in gosto železno mrežo. Edina vrata so bila trdno zapahnjena. S krampom so ročno odbili del mreže in ga zavijali navzgor in že se je prvi splazil skozi pregrado, iz notranje strani razbil držalce in vrata so se odprla.

Tu smo pustili vzdrževalca zveze in s prižganimi karbidaricami previdno krenili med temne oboke Črne jame. Seveda nismo stopali naravnost proti glavnemu vhodu Postojnske jame, temveč izza hrsta po podzemskih hodnikih iz smeri Črne jame, ki je zvezana s Postojnsko jamo. Sprva smo šli še v gruči, saj se nam še ni bilo treba bati presenečenja. Naš cilj je bil še zelo daleč, normalnega hoda debelo uro in vmes je bilo še nekaj varnostnih pregrad, ki so jih zgradili okupatorji, ker so vedeli, da grozi s te smeri nevarnost skladišču. Prišli smo do prve ovire: železna vrata v rovu. Sprva smo hoteli minirati, a računali smo z možnostjo, da bi z zamolklo eksplozijo sovražnika morda le opozorili, zato smo z železnim drobnjem na vzvod dvignili vrata iz tečaja in prodrali dalje, potem ko

Fina je zardela do kostanjevih las: "Zvedel je?"

"Kaj naj je zvedel? O moji hčeri, katero sem sama odgojila, se ne more nič zvedeti!"

"Na cesti so me videli z mladim knezom! In povedali so mi!"

Materi se je kar razjasnil obraz: "Z našim mladim knezom! In pri tem sta se le slučajno sešla?"

"Pisal mi je, mama, in morala sem mu povedati, da sem že drugemu obljubljena."

"In to naj bo nespodobno? Seve, no, ki je sam slabši od volnika, Smole, se jezi radi tega! In knez, kaj ti je govoril?"

Od radovednosti se je napelo lice stari gospe. "Da me ljubi in da je za celo življenje nesrečen, ker sem drugemu obljubljena." Dekle je pri tem lahko vzdihnilo. "Pri slovesu je imel solze v očeh! Prav res, mama!" Zopet je vzdihnila.

"Kaj boš vzdihovala, Finica," jo je tolažila mati. "Češkovi se še nismo nikdar za nikomer metali in tudi za Smoletovim se nam ni treba! Zaroča, hvala Bogu, ni veriga! Morda je božja volja tako!"

Gospa Eliza je takrat skoraj glasno vzkliknila. Na plesišču se je prikazal mladi Neri Corsini, opravljen po najnovejši modi. Bledolice je bil in vidna melanholija mu je tičala na obrazu.

Mati Eliza je zašepetala: "Se danes je žalosten, Fina!"

Z zadovoljnim vikom so ga sprejeli mladi atašeji in obe donni sta mu hiteli nasproti prav kot staremu znancu, kar je brez dvoma tudi bil. Danes pa Neri Corsini ni hotel poznati niti Melite niti Pepite. Zaničljivo je obe zavrnil z roko in tudi za odgovore diplomatskih svojih tovarišev se ni zmenil. Resno je korakal med njimi, a odgovarjal ni nobenemu. Njegovo vedenje je izražalo, da nikakor ne odobrava nastopa te družbe in da noče z njo občeati.

"Poglej!" je izpregovorila gospa Čekova zavoljno, "za te kričave ljudi ne mara. Dober in pošten gospod je, ki ve, kaj se spodobi. In kako interesanten je!"

Neri Corsini se je ogledal po dvorani. Ko je pri steni opazil mater in hčer, mu je za hip kri preplula obraz. Nato pa je naravnost krenil proti mestu, kjer je sedela Čekova gospodična.

Za njim je vpila užaljena Pepita: "Toskanska mulaj!"

In donna Melita je priljudno dostavila: "Bledi krokodil!"

Mladega grešnika niso ti klici prav nič motili. Pristopil je h gospe Čekovi ter ji galantno poljubil roko, da bi bila priletna žena najrajša solze točila od samega veselja. Fina pa je povabila na ples z izredno spoštljivostjo, kakor bi imel pred sabo najvišjo plemenitaškinjo. Plesala sta nato z največjo spretnostjo, da ju je občinstvo občudovalo.

"Kakor knežinja ste danes," je prišel princepe sladko, "in solnce in luna obsevata vaš obraz!"

(Dalje prihodnjik.)

je naš mitraljez. Navrtali smo zadnjo skupino sodov in se odmaknili tako daleč, da nas ni več oblival bencin. Rudi je tedaj vzel iz žepa krpo, zavil vanjo kamen, namočil v bencin, zažgal in vrget goreče vžigalo daleč predse na glavno skupino sodov. Začelo je greti in zdaj je bil čas, da se jadrno umaknemo, kajti dim se je začel valiti in pričakovati je bilo vsak hip eksplozijo, ki jih bodo povzročili temperani svinčniki.

Umik je bil lahek, saj se nam ni bilo bati zasledovalcev iz smeri glavnega vhoda, pač pa nam je pretila nevarnost, če bi nas odrezali od izhoda iz Črne jame. V temi je stopil Danilo tako nerodno, da si je poškodoval nogo in sem ga moral podpirati. Glavna skupina se nama je oddaljila in ostala sva sama. Prav kmalu sva zablodila in niso vedela ne naprej ne nazaj. Zahvaliti se morava zgolj naključju, da sva na slepo našla pot iz jame.

Ko nas je Tomo prešel, je eden manjkal, in sicer Rudi. Poslal je v jamo patroljo, in ko ga ta ni našla, še drugo in še tretjo. Danilo se je. Vsak hip nas lahko obkolijo. Računali smo na dvoje možnosti: ali da se je Rudi v kakem prepadu u bil in mu ni rešitve; ali pa je zašel in se bo skušal tako ali tako rešiti, kajti v teh okoliščinah mu zdaj nihče ni mogel pomagati in bil bi neimisel tvegati po neuspešnih poskusih vso skupino in s tem morda tudi varnost divizijskega štaba. Po zboru smo se oddaljili v bližnji gozd in tamkaj dočakali, kako je zagrmelo, zamolklo in grozeče, prva detonacija bencina in za njo druge. Zdal se je, da smo do kraja izvedli svojo nalogo in da je skladišče bencina zares uničeno.

Ob pol devetih je Tomo štabnemu poveljstvu javil, da smo izvršili nalogo. Kmalu se je premaknila celotna XXXI. divizija na Pivko. Bilo je med velikimi ofenzivami. Na vidiku so bile in že v teku velike borbe. Rušili smo proge, mostove, borbe so bile pri St. Mihelu in Landofu in drugod. Medtem se je iz glavnega vhoda Postojnske jame še kakih sedem dni valil gost, črn dim, ki je s svojimi sajamimi prevlekel tudi precešene del Postojnske jame, skoraj do plesne dvorane.

Rudi se je vrnil po osem in štiridesetih urah. Bil je zašel in ni vedel ne naprej ne nazaj. Kljub hladu in praznemu želodcu je vztrajal in verjel v svojo rešitev. Drugi dan je zaslišal švabsko patroljo, ki je opre-

Razni mali oglasi

GIRLS
50c PER HOUR TO START
Automatic increase as you learn.
Very clean assembly work.
No experience necessary
METALLIC SIGN & LETTER CO.
431 N. Clark

OPERATORS—EXPERIENCED
MERROW MACHINE
High Pay - Permanent Work
ROYAL KNITTING MILLS
2001 So. California

ASSEMBLERS—WHITE
Light Factory Work
FABER SCHNEIDER
RADIATOR CO.
2317-19 So. Wabash

FOR SALE—LIQUOR STORE
Excellent opportunity for a Slovene.
For information see
MR. KORENCHAN
1928 West Cermak Rd.
Phone So. 2822 Chicago, Ill.

SWITCHBOARD OPERATOR
Must also be
STENOGRAPHER
Good Pay
Permanent position
MANHATTAN PICKLE CO.
1711 So. Normal Ave.

GIRLS
Light Factory Work
ESSEX WIRE CORPORATION
411 S. Peoria St. Haymarket 6300

zovala skozi podzemsko hodnike. Videl je luč, se potuhnil za kapnik in ko so šli mimo njega, se je po prahih splazil za njimi v smeri izhoda iz Črne jame. Kmalu mu je živa struja zraka kazala pot v prostost. Prišel je ven, v bližnji vasi do bil civilno obleko in se prebil do štaba, kjer smo ga pozdravili z največjo radostjo.

Najlepše kapniške skupine bodo očistili saj, toda v glavnem pa bo tisti, kos jame ohranil svojo prevleko, ki bo kot zgodovinska znamenitost še poznim rodovom prišla a junakem dejanju partizanov v borbi za našo svobodo. — Po Slov. Peroč.

Razni mali oglasi
MEN
For shipping and general factory work. Steady.
Good opportunity to learn a trade.
J. W. JOHNSON
1237 N. Howard St.
PORTERS
Steady work
70c Per-Hour for Days
73c Per-Hour for Nights
CHICAGO ROTO PRINT CO.
4601 Belmont

GIRLS
NO EXPERIENCE NECESSARY
Excellent working conditions
GOOD PAY
Chicago Rawhide Mfg. Co.
1301 Elston Ave.

GIRLS—WOMEN
General Factory Work
EARN WHILE YOU LEARN
Excellent working conditions
Good Pay 5-Day Week
Gits Molding Corp.
4600 West Huron

A New
Hospital Insurance
Deal for "Go-Getters"
WANTED
NEWSPAPER SUBSCRIPTION SALESMEN!
FULL OR PART TIME
men to offer NEW, DIFFERENT Hospital Insurance Policy in connection with newspaper subscription campaign. Easy to sell. Liberal guarantee. See Mr. Lorrigan, Mr. Hansen, or Mr. Kearns, Circulation Department, 421 W. Washington Street.
THE CHICAGO SUN

ŽENSKÉ
ki ste bile upocene v vojni industriji
Ali gledate za delo?
TELEFON KOMPANIJA RABÍ
HIŠNICE (JANITRESSES)
Ženske za čiščenje v vseh delih mesta
od 5:30 pop. do 12. ure ponoči
Rabimo tudi
POMAGALKE V JEDILNICI
Oglasite se
v uposlovalnem uradu za ženske
ILLINOIS BELL TELEPHONE COMPANY
v pritličju
309 W. Washington St.
CHICAGO

GIRLS
Light Factory Work
ESSEX WIRE CORPORATION
411 S. Peoria St. Haymarket 6300

Razni mali oglasi
ZEMLJA NA PRODAJ V FONTANI
Na prodaj imam zemljo med pomarančnimi in vinogradskimi nasadi. Cena je \$800.00 akker. Zemlja je oddaljena le miljo od sredine mesta, dve milje do Kaiser Steel Plant tovarne in le tri bloke od Slovenske dvorane. V tej okolici je naseljenih nad 100 jugoslovanskih družin. Za vsa nadaljna pojasnila pišite na naslov: PAUL KENDA, 336 W. Arrow Blvd., Fontana, Calif.
(Adv.)

CAR WANTED
Contractor leaving city, anxious to buy a good car at once. Will pay unusual high price.
Phone KEDZIE 2868

GIRLS
TO PACK CRACKERS AND COOKIES
EXPERIENCED PACKERS 75c PER HOUR—BEGINNERS 50c
HOUR GRADING UPWARDS TO EXPERIENCED RATES
45-HOUR WEEK—TIME & ONE-HALF OVER 40 HOURS
PAID HOLIDAYS AND VACATION
SEE MR. HOWARD

SAWYER BISCUIT CO.
1041 W. HARRISON

AUTOMOTIVE EQUIPMENT FIRM
PERMANENT POSITIONS - EXPERIENCED OR BEGINNER
Stenographers - Typists - Mail Clerks
Ediphone Operators - General Office Clerks
Bookkeepers
ADVANCEMENT OPPORTUNITIES
JOSEPH WEIDENHOFF, Inc.
4340 West Roosevelt Road

SEARS
has full time work for
GIRLS and WOMEN
TYPISTS - CLERICAL - INDEX CLERKS
ORDER FILLERS - BILLERS
KEY PUNCH OPERATORS
STENOGRAPHERS
COMPTOMETER OPERATORS
Immediate discount privileges
SEARS ROEBUCK & CO.
Room 15—Administration Bldg.
925 So. Homan Avenue
Hours daily 8—4:30 p. m.
Saturday until noon

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETA
Po sklepu 12. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveta v prišteje eden, dva, tri, štiri ali pet članov in ene družine in eni naročniki. List Prosveta stane za vse enako, za člano ali nečlano \$6.00 na eno leto naročnino. Ker pa člani še plačajo pri assessmentu \$1.20 na tednik, se jim to prišteje k naročnini. Torej sedaj ni varstva, rešba da je list predrag za člano SNPJ. List Prosveta je vaša lastnina in gotovo je v vsaki družini nekdo, ki bi rad čital list vsak dan.
Pojasnilo: Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list, tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravništvo znižati datum za to vsoto naročnika.
Cena listu Prosveta je:
Za Zdrži. državo in Kenado \$6.00
Za Chicago in okolico je \$7.50
1 tednik in 4.50
2 tednika in 3.50
3 tednike in 2.50
4 tednike in 1.50
5 tednikov in nič
Za Evropo je \$9.00

Ispolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v pisnu in si naročite Prosveto. List, ki je vaša lastnina.
PROSVETA, SNPJ,
2857 So. Lawrence Ave.
Chicago 23, Ill.

Priloge pošljite nazaj na list Prosveto vsoto \$.....
1. Ime Čl. družina št.
Naslov
Ustavite tednik in ga pripilite k moji naročnini od sledenč članov moje družine:
2. Čl. družina št.
3. Čl. družina št.
4. Čl. družina št.
5. Čl. družina št.
Mesto Država
Nov naročnik ☐ Star naročnik ☐